

МУЗЕЇ ЛЬВОВА : ІСТОРІЯ, КОЛЕКЦІЇ, ЛЮДИ

Матеріали
науково-практичної конференції
30-31 жовтня 2014 р.

Львівський історичний музей

Музей Львова: події, колекції, люди

Матеріали науково-практичної конференції

Львів, 30—31 жовтня 2014 року

ЗООД

Львів
2015

УДК 069.02:94(477.83-25)(05)

ББК Т3 4Ук (4Ук-4Лві) Л6

М 75

Редакційна колегія: Олена Роман (відповідальний редактор),

Ольга Перелигіна, Ірина Полянська

Відповідальний за випуск: Богдан Чайковський

Коректор: Уляна Яворська

Обкладинка й опрацювання ілюстрацій: Христина Маліновська

Надруковано за рішенням Науково-методичної ради Львівського історичного музею.

Статті подано в авторській редакції. Відповідальність за достовірність викладених фактів несуть автори статей.

М 75 Музей Львова: події, колекції, люди : матеріали науково-практичної конференції, Львів, 30—31 жовтня 2014 року / Львівський історичний музей. — Львів : Апріорі, 2015. — 212 с. : іл.

ISBN 978-617-629-281-4

Свідоцтво держреєстру:

серія ДК №3684 від 27.01.2010 р.

Підписано до друку 25.11.2015 р.

Формат 60x84/16. Папір офсет. Друк офсетн.

Умовн. друк. арк. 12,32. Умовн. фарбовідб. 12,6.

Обл.-вид. арк. 12,0. Наклад 100 прим.

ПП «Видавництво «Апріорі»

79000, м. Львів, вул. Сковороди, 4

тел./факс (032) 235-62-18, моб. 095-64-54-255, 067-314-05-10.

Для листування: 79000, м. Львів, а/с 242,

e-mail: apriori.kniga@gmail.com, www.apriori.lviv.ua

© Львівський історичний музей, 2015

© Видавництво “Апріорі”, 2015

ISBN 978-617-629-281-4

**Ігор Шидловський, Андрій Затушевський, Ірина Тимків,
Іван Комарницький, Ольга Савицька**

*Зоологічний музей Львівського національного університету
імені Івана Франка*

Іменні колекції Зоологічного музею Львівського університету

Колекції є основою будь-якого музеїного зібрання та матеріальним свідченням розвитку й існування минулих епох, флор чи фаун. Серед них особливої уваги заслуговують ті, які містять у собі рідкісні зразки (єдині за своїм змістом свідчення), названості зразки (так званий типовий матеріал, за яким уперше описано нові для науки види тварин чи рослин) чи колекції видатних особистостей (відомих чи й мало відомих учених).

Саме до останніх належать іменні колекції, які зібрані особисто відомим ученим чи комплектовані з його зборів та інших колекціонерів, проте які були зібрані у віддалених місцях, відносно місця перебування (проживання) чи збору автора. Так, наприклад, колекція професора Ернста-Фрідріха Гермара містить у своєму складі зразки комах зібраних такими відомими ентомологами як Фібер, Ешольц та Ферстер.

Не менш важливими є колекції, які зібрані ученими під час виконання певних наукових тематик чи написання дисертаційних робіт. Саме такі роботи, вважаються довершеними і мають у своїй основі підведені підsumки наукового дослідження. Вони часто характеризуються чітко окресленим регіоном дослідження чи певною систематичною групою, яку вивчав дослідник.

У Зоологічному музеї ЛНУ ім. Івана Франка зберігаються різноманітні колекції, зокрема, іменні та систематичні. На сьогодні відомо про 14 іменних колекцій, які головно репрезентують дослідження науковців-природничників протягом XIX—XX століття. Серед них початок XX століття представляє колекція комах Е.-Ф. Гермара; середину цього століття — колекція молюсків, зібрана Карлом-Ернстом Бером та опрацьована й описана Владиславом Дибовським,

і колекція комах Костянтина Станіслава Петруського; кінець XIX — початок XX століть якісно репрезентують колекції різноманітних тварин Бенедикта Дибовського, колекції комах Отто Штаудингера та Адама Суліми Уляновського, колекція безхребетних тварин Антонія Якубського та Яна Грохмаліцького, колекції птахів Яна Каліновського й Михайла Янковського, колекція ссавців Єжи та Олександра Водзіцьких; другу половину ХХ століття — колекції птахів Федора Страутмана і Наталії Сребродольської, колекція молюсків Всеволода Здуна і колекція павуків Ярослава Каричака та Івана Бублика.

Колекція комах Ернста-Фрідріха Гермаря

У Зоологічному музеї ЛНУ імені Івана Франка серед ентомологічних фондів зберігається колекція комах з рядів Homoptera та Hemiptera, які були зібрані й описані Е.-Ф. Гермаром (рис. 1) протягом 1810—1840 рр. та містили значну частину оригінального типового матеріалу. На початку ХХ ст. граф Mnішек придбав цю унікальну колекцію для Зоологічного музею. Колекція налічує понад чотири тисячі експонатів, серед яких відомо про 42 типові зразки, а за усним повідомленням І. М. Кержнера, — близько 70 типів, а також екземпляри з колекцій [17].

Тривалий час вважали, що ця колекція була безповоротно втрачена під час Другої світової війни [26]. Проте вона й досі є і доступна для вивчення науковцями світової спільноти. Зокрема, для збереження старих і рідкісних зразків комах колекції, можливості дистанційної наукової роботи з ними на інтернет-сторінці музею випускником кафедри зоології ЛНУ ім. Івана Франка О. В. Головачовим розміщено фотографії зразків колекції у програмі ZOOMIFY (http://bioweb.lnu.edu.ua/zoo/mus/pages/germar_collec-tion.htm), що дає змогу роздивлятися їх і досліджувати при великому збільшенні (рис. 2).

Колекція гомоптероїдних комах (Homoptera) містить інформацію про 1288 зразків, зібраних на всіх континентах, крім Антарктики, і на багатьох островах світового океану. З них 118 екземплярів не визначені й до сьогодні [14]. Перешкодою для цього стали заборони і перестороги музейників до спеціалістів з „чужих“, великих та відомих музеїв Радянського союзу, а також негативне ставлення до закордонних гостей у часи СРСР. До 1939 року цьому сприяла також відсутність інформації про колекцію та закритий тип роботи музею,

як підрозділу кафедри зоології (музей відвідували головним чином співробітники і студенти університету).

Основну частину експонатів опрацював сам засновник колекції — Е.-Ф. Гермар, який присвоїв їм видові біноміальні назви. Однак, на етикетках колекції подана деяка кількість видових назв, які слід вважати „*nomina nuda*“ згідно статті 9.6. „Міжнародного Кодексу Зоологічної номенклатури“ (далі — „Кодекс“), оскільки вони не були офіційно опубліковані (стаття 12 „Кодексу“) [7]. Більше того, хоч переважна більшість зразків була визначена безпосередньо Гермаром, є екземпляри, які згідно з етикетковими даними, ймовірно, були випозичені з колекції М. Спіноли. Аналіз літератури показав, що лише частина цих назв була офіційно опублікована Е.-Ф. Гермаром у його статтях [25]. Багато наукових назв, присвоєних окремим зразкам комах з цієї колекції, були опубліковані в наукових працях наступників Ернста-Фрідріха, зокрема Е. Ташенбергом [31] та В. Сігноре [28].

Колекція молюсків Карла-Ернста Бера та Владислава Дибовського

До музейної збірки Львівського університету наприкінці 80-х років XIX століття надійшла колекція молюсків, зібрана протягом 1853—1857 років у Каспійському морі доктором Карлом Ернстом фон Бером під час першої його мандрівки по Каспію. Цю колекцію придбав у фон Бера Віктор Годлевський для Владислава Дибовського, який був доцентом Дерптського (нині Тартуського) університету [24, с. 9]. Останній мав хворе серце і був обмежений у переміщеннях.

Вважали, що ця колекція була знищена [2], але все ж таки деякі її частини уціліли. Зокрема, у нашому музеї зберігаються понад 500 екземплярів каспійських молюсків, серед яких 15 видів вперше описані для науки видів (рис. 3).

Колекція комах Отто Штаудингера

Отто Штаудингер — німецький ентомолог-лепідоптеролог, один із найбільших дилерів у світі, який спеціалізувався на зборі та продажу комах до музеїв, наукових установ і приватним особам. Як науковець був дуже хорошим знавцем палеарктичних метеликів і зіграв ключову роль як ініціатор збору ентомологічних об'єктів у багатьох кутючках земної кулі. Він не тільки купував колекції, але часто й сам відправляв спеціалізованих колекціонерів і натураліс-

тів за комахами. Завдяки цьому Штаудингер встиг опублікувати цілі списки фауни територій, які були недосліджені в ентомологічному відношенні раніше.

Колекція О. Штаудингера *Macrolepidoptera Europaee*, яка зберігається у нашому музеї налічує 2119 зразків метеликів, поширеніх на всій території Європи і зосереджена у 20 ентомологічних коробках (рис. 4). Вона була зібрана наприкінці XIX століття і придбана для музею Бенедиктом Дібовським, який періодично переписувався з Отто Штаудингером (один із таких листів й досі зберігається у музеї).

Колекції Бенедикта Дібовського (губки, молюски, павукоподібні, ракоподібні, риби, птахи, ссавці)

У Зоологічному музеї Львівського університету зберігається понад 3 тисячі зразків, зібраних Б. Дібовським на Байкалі, Далекому Сході, Амурі, Уссурі, у Кореї, на Камчатці, а також на території сучасних Литви, Білорусі, України та Польщі.

Його наукові інтереси охоплювали: дарвінізм, гідробіологію, антропологію; він став одним із засновників лімнології; впорядкував, систематизував та суттєво поповнив колекції Кабінету натулярної історії філософського факультету Львівського університету, а завдяки його клопотанням 1885 року на основі Кабінету створено Зоологічний музей. Основою колекцій музею стали збори вченого. Він описав понад 300 нових видів тварин і опублікував близько 350 наукових праць.

Головним чином колекції Б. Дібовського представлені зборами ракоподібних (рис. 5) та молюсків. Своє музейне зоологічне зібрання автор збирав упродовж 1868—1904 років. Йому вдалося зібрати представників різних систематичних груп тварин, зокрема: губок (серед яких вперше описані для науки види з оз. Байкал), молюсків (серед яких вперше описані для науки з Байкалу, Ангари, Селенги), птахів (з Галичини і Камчатки) [13].

Колекція птахів Яна Каліновського

Ян Каліновський був відомим мандрівником і колекціонером птахів, ссавців та безхребетних тварин. Весною 1879 року він почав свою активну діяльність з вивчення Камчатки, де був у якості мисливця та препаратора зоологічних зборів у Бенедикта Дібовського. Після повернення Б. Дібовського у Європу (1883 року), Ян ще на

шість років залишився досліджувати Камчатку і Далекий Схід, зокрема озеро Ханка, Уссурійський край та півострів Сідемі, а також Японію й Корею. До Кореї, в околиці Сіуту, йому вдалося дістатися наприкінці 1885 року. З листопада цього року до березня 1887 Я. Каліновський зібрав колекцію, що налічувала 107 видів птахів, серед яких 14 видів та підвидів уперше відкриті для Східного Сибіру, Камчатки і Командорських островів. Крім того, ним була зібрана й цікава ентомологічна колекція, в якій після огляду відомим ентомологом, генералом О. І. Радошковським усі представники перетинчастокрилих виявилися новими для науки видами. Подібна ситуація й з колекцією метеликів, серед якої була значна кількість незнаних наукі видів.

Директор Варшавського Зоологічного Кабінету Владислав Тачановський, знаючи про природні багатства Перу, запропонував Яну Каліновському 1888 року нову експедицію з метою збагачення музею експонатами з Південної Америки. У вересні того ж року Каліновський відправився до Перу, де мав збирати природничі колекції від півночі країни до регіону Каманті, вглиб джунглів та на сході — від Кузко до Болівії.

На власній фермі ним була обладнана лабораторія таксiderмії під назвою „Cadena“. Вірний своїм поглядам, Я. Каліновський незабаром відправив зоологічні зразки з Перу до кращих музеїв Європи й Америки. Він зібрав близько 500 видів птахів, серед яких чимало нових для науки.

Більшість зразків, зібраних Я. Каліновським, зберігаються в Музеї та Інституті зоології Польської академії наук у Варшаві. Однак частина його колекції птахів, зібраних у Кореї та Перу, зберігається до наших днів у Зоологічному музеї ЛНУ ім. Івана Франка [27]. Найціннішими серед них є два паралектотипи пірникози Тачановського *Podiceps taczanowskii* (рис. 6), ендеміка високогірного озера Хунін (усне підтвердження д-ра Jiří Mlíkovský, який опрацьовував типовий матеріал колекції птахів цього автора у Празі, Варшаві та Києві). Всього ж в експозиції музею представлено понад 50 зразків птахів, зібраних цим непересічним природодослідником.

Колекція птахів Михайла Янковського

Ім'я дослідника Михайла Янковського — широко відоме в науці і публікацій про нього, написаних різними мовами, достатньо [3; 8; 29], проводяться ювілейні конференції „Янковские чтения“. Проте, як виявилося, є ще й багато протиріч, зокрема щодо дати і місця на-

родження [29]. Метою нашої публікації є зібрати усі відомі факти стосовно цієї непересічної особистості.

Михайло Янковський народився 24 вересня 1842 року у Злоторії (Złotoria), поблизу Тикоцина (Tukocin), Підляського воєводства у Польщі. Дитинство, з 1842 по 1851 рік провів у родинному маєтку. Навчався у Горигорецькій сільськогосподарській школі (Hory-Horecka Szkoła Rolnicza), яка нині є Білоруською державною сільськогосподарською академією, поблизу Могильова.

Разом з іншими студентами брав участь у січневому повстанні 1863 року проти царського російського уряду. У вересні цього ж року був засуджений до восьми років каторги у Сибіру, з позбавленням усіх дворянських прав. До Смоленська каторжників довезли, а далі до місця заслання добиралися пішки. По дорозі до Чити, отримав обмороження ніг. Під час перебування в селі Сівакове, біля Чити, познайомився з Бенедиктом Дибовським і Віктором Годлевським. У 1868 році Михайло Янковський влаштувався на золоті копальні Олекми, притоки річки Лени. У 1872 році, на запрошення Б. Дибовського, відправився на Далекий Схід у складі невеликої наукової експедиції (разом з В. Годлевським), де освоїв методики збору, препарування і опису природничих зразків. Експедиція тривала до 1874 року. Для потреб експедиції М. Янковський побудував човен „Надежда“.

На Амурі познайомився із Чаклеєвським, який був керуючим золотою копальною на острові Аскольд, неподалік Владивостока, проте також відбував покарання. Чаклеєвський отримавши дозвіл повернутися до Польщі запропонував М. Янковському замінити його на копальні. У 1874 році Михайло Іванович відправився на острів Аскольд у якості нового керівника. Там він починає вести активну господарську діяльність: провів боротьбу з браконьєрами хунхузами, заборонив хижачький відстріл плямистих оленів та завіз на острів фазанів. Наведення загального порядку на копальні негайно позначилося і на збільшенні видобутку золота. У 1877 році на острові ним була встановлена станція спостереження за погодою, результати якої відправляли у Пулківську обсерваторію.

У 1879 році М. Янковському повернули права дворянства, після чого, разом з другом Фрідолфом Геком, він переселився на півострів Сідемі (Sidemi), де купив 321 десятину землі і ще 7375 десятин взяв в оренду. Там він будує маєток і починає вести господарську діяльність: розводить плямистих оленів, засновує першу в світі плантацію женьшеню, займається конярством [3]. Уже в перші роки

життя в Сідемі Михайло Янковський зайнявся пантовим оленярством, розробивши спеціальний верстат для зрізання пантів, який використовують й до нині. Паралельно з цим займався і конярством. Почавши справу з одного жеребця і десяти кобил, він закуповує коней різних порід і, зрештою, відкриває перший у Примор'ї кінний завод. Коні М. Янковського регулярно брали участь у скачках, які проводили на Владивостоцькому іподромі та приносили маєтку чималий дохід. Але Михайло посилено працював над поліпшенням породи. У 1891 році, в Томську, він придбав табун із 42 голів, які значно покращили нову породу, яка була відмінно пристосована до далекосхідних умов.

Незважаючи на величезну зайнятість, М. Янковський був ще й різностороннім дослідником природи. Він зробив значний внесок у розвиток науки того часу як географ, ентомолог, орнітолог, археолог. Ним відкрита стоянка доісторичної людини, опубліковані статті з географії та біології Уссурійського краю, описані більше 100 нових видів комах, птахів і рослин. М. Янковський був активним членом Товариства вивчення Амурського краю. У 1889 році він пожертвував гроші на будівництво будівлі музею у Владивостоці і згодом брав активну участь у формуванні музейних колекцій. Колекції комах, зібраних Янковським, опрацьовували відомі фахівці: луско-крилих — Шарль Обертюр (Charles Oberthür), перстинчастокрилих — Октавій Радошковський (O. Radoszkowski), жуків — Рене Обертюр (René Oberthür) [29].

На початку 90-х Михайло Янковський заснував у Владивостоці фірму „Янковський, Жулкевіч і Ко“, яка у 1893 році побудувала завод шкіряних виробів. У 1902 році — відкрив книжковий магазин „Янковський і Трусов“. Крім цього, він і далі займався збором наукових матеріалів для музеїв Владивостока, Іркутська та Хабаровська.

У 1905 році переїхав на постійне проживання до Владивостока. Під час російсько-японської війни командував підрозділом самооборони кордону. У 1908 році серйозно захворів на запалення легенів, і за вказівкою лікарів у 1909 — вийшов до Семипалатинська, а пізніше у Сочі, де прожив до самої смерті 1912 року.

Загалом, протягом усього життя М. Янковський збирав, препарував, описував і віддав збори рослин та тварин для російських і європейських музеїв (Петербурга, Хабаровська, Іркутська, Владивостока, Варшави, Львова, Берліна, Парижа). Зокрема, у колекціях Зоологічного музею ЛНУ ім. І. Франка зберігаються понад 30 видів

птахів (рис. 7), здобутих ним протягом 1881—1886 років і привезених з Сідемі [16].

На честь М. Янковського названо два види рослин (*Carex jankowskii* Gorodkov, *Alpinia jankowskii*) і понад 20 видів та підвідів тварин, зокрема: птахи *Emberiza jankowskii* Taczanowski, 1888 та *Cygnus columbianus jankowskyi*, *Pica pica jankowskii*; комахи (метелики): *Apamea jankowskii* Oberthür, 1879, *Atrachea jankowskii* Oberthür, 1879, *Clanis undulosa jankowskii* Gehlen, 1932, *Cosmia jankowskii* Oberthür, 1884, *Craniophora jankowskii* Oberthür, 1880, *Cucullia jankowskii* Oberthür, 1884, *Dasychira jankowskii* Oberthür, 1884, *Amphipyra jankowskii* Oberthür, 1884, *Ismene jankowskii* Oberthür, 1880, *Peridea jankowskii* Oberthür, 1879, *Rhodinia jankowskii* Oberthür, 1881, *Marumba jankowskii* Oberthür, 1881, *Xanthocosmia jankowskii* Oberthür, 1884, *Spilosoma jankowskii* Oberthür, 1881, *Staurophora jankowskii* Alphéraky, 1897, *Stenoloba jankowskii* Oberthür, 1884, *Zigera jankowskii* Oberthür, 1881; перетинчастокрилі: *Parabatozonus jankowskii* Radoszkowski, 1887; туруни: *Agonum jankowskii* Lafer, 1992, *Carabus jankowskii* Oberthür, 1883, двокрилі: *Geosargus jankowskii* Pleske, 1926; двопароногі: *Ochogona jankowskii* Jawłowski, 1938, інфузорії: *Paramecium jankowskii* Dragesco, 1972, *Phialina jankowskii* Foissner, 1984, *Metopus jankowskii* (Catalogue of Life), а також — вулицю у передмісті Владивостока, породу коней, археологічну культуру епохи раннього заліза „Янковская культура“, гору в Хасанському районі Приморського краю та перейменовано півострів Сідемі на півострів Янковського [21].

Колекція комах Адама Суліми Уляновського

Ім'я польського ентомолога Адама Уляновського оповите таємницею. У свій час він був знаним науковцем, підтримуючи зв'язки з відомими ентомологами Європи та незважаючи на молодий вік.

Навчаючись у гімназії та університеті А. Уляновський був далеко від своєї родини і тільки літні канікули проводив вдома. У цей час він збирав комах.

У 1881 і 1882 роках здійснив експедиції по території Прибалтики, у результаті чого зібрав значний ентомологічний матеріал — понад тисячу видів жуків, про що згодом написав у статті про твердокрилих Інфлянт Польських територій, яку займали на той час три повіти Вітебської губернії [33]. У цій же статті Адам Уляновський згадує про власні збори жуків-довгоносиків з Кавказу, яких зібрав ще до 1886 року.

Після закінчення університету у Krakovі, ймовірно (жодних документів у архівах Львова не знайдено), працював в університеті Яна Казимира (Львів) під керівництвом професора Бенедикта Дибовського. Про це свідчить, зокрема, його стаття у журналі „*Kosmos*“ [32], у якій він вказує „... *Napisal Adam Sulima Ulanowski, asystent przy katedrze Zoologii w Uniwersytecie lwowskim...*“.

У своїх працях А. Уляновський описав кілька нових для науки види жуків, зокрема: *Acylius kotulae* Ulanowski, 1884, *Rhytirrhinus dybowskyi* Ulanowski, 1887, *Cathormiocerus spalatensis* Ulanowski, 1887, *Orina distinctissima* Ulanowski, 1887.

Колекція комах (рис. 8) Адама Уляновського була викуплена Б. Дибовським для Зоологічного музею ЛНУ [22]. На щастя, вона вціліла, не зважаючи на війни, і зберігається у фондах музею та налічує, за попередніми даними, понад 5 тис. видів із загальною кількістю близько 10 тис. екз. [16; 19; 20; 36]. У колекції представлені зразки з етикетками з Кавказу (Caucasus), Галіції — околиці Львова та Krakova і з південної частини Бескидів поблизу Rabki та Ponіце (Halicia Leopolis, Halicia Cracovia, Halicia oce Rabka, Rabka, Ponice), зі Східної Балтики (Livonia), з Померанії поблизу Кошаліна (Pommern Coeslin Lullwitz) та з Литви (Lithuania). Вона зберігається у 55 ентомологічних коробках і представлена такими рядами комах: жуки Coleoptera — 49 коробок, двокрилі Diptera — 2, прямокрилі Orthoptera — 2, перетинчастокрилі Hymenoptera та сітчастокрилі Neuroptera — по одній. Незначна кількість зразків цього ж автора міститься у семи інших коробках зі старими колекціями метеликів.

Крім комах, Адам Уляновський збирав ще й птахів, зокрема на Кавказі і в Персії протягом 1883—1884 років. Ця орнітологічна колекція здобула золоту нагороду на виставці у Відні в 1885 році [30; 37]. Проте, в музейні експозиції зберігаються лише близько двох десятків птахів, зібраних ним.

Колекція комах Станіслава-Костянтина Петруського

Колекція Станіслава-Костянтина Петруського зібрана протягом 1831—1860 років на території всієї Європи, головно в Галичині, Австрії, Німеччині, Італії, Португалії. Хоч є в колекції зразки й з Китаю, Цейлону, Індії, Бразилії, Сурінаму, Південної та Північної Америк, Єгипту тощо. Колекція налічує близько 10 тис. екз. комах. Вона представлена 54 ентомологічними коробками, у яких зібрані луско-крилі (або метелики) — 29 коробок і твердокрилі (або жуки) —

25 коробок. Незначна кількість зразків цього ж автора міститься у трьох інших коробках з комахами.

Станіслав-Костянтин Петруський — знаменитий природодослідник середини XIX століття. 1833 року у Підгородцях він заснував на науковій основі перший приватний зоопарк в Галичині, який згодом став одним з найбільших у Європі — близько 500 видів місцевої та екзотичної фауни, близько 9000 екземплярів комах. Однак однієї ночі 1848 року у зоопарку сталася пожежа, під час якої згоріли усі живі збирки тварин та значна частина неживих скарбів науковця, у тому числі й багато неопублікованих рукописів [10].

Пізніше зайнявся садівництвом і городництвом, акліматизуючи у Карпатах садові дерева та різні культурні рослини, розведенням курей і дослідженням рептилій, зокрема їх отрути; розпочав дослідження з систематики й номенклатури птахів і риб, їх фауністичних комплексів.

Протягом 1867—1869 років — директор саду Овочівничо-садівничого товариства у Львові, екзаменатор з ботаніки у Рільничій школі в Дублянах.

У Зоологічному музеї ЛНУ зберігається книга (рис. 9) з описом колекції Станіслава-Костянтина Петруського, до складу яких входить ковпак з колекцією колібрі на штучному деревці (25 екземплярів птахів) та перелік 28 ентомологічних коробок з метеликами у спеціальній шафі, які є їй до нині, проте коробок з метеликами там 29; перелік ще однієї ентомологічної шафи на 24 коробки, проте наявні — 25. В описі є й перелік колекції мушель молюсків, яких покищо не вдалося ідентифікувати серед великої кількості старих зборів музею.

Колекція Антонія Якубського та Яна Грохмаліцького

Антоній Владислав Якубський у 1909 році відбув в експедицію до Східної Африки. Був першим поляком, який 13 березня 1910 року піднявся на вершину Кіліманджаро, зокрема на верхівку Кібо. Пішки пройшов від Індійського океану до озер Танганьїка, Ньяса та Руква, побував у Кенії (на сучасних територіях Танзанії й Кенії), де досліджував фауну.

Колекція, зібрана А. Якубським в Африці, була опрацьована Яном Габріелем Грохмаліцьким, а із зібраних матеріалів описано 20 нових для науки видів (рис. 10).

Колекція ссавців Єжи та Олександра Водзіцьких

У 1952 році музей отримав унікальний подарунок від Марії Водзіцької, дружини Єжи Водзіцького, відомого галицького мандрівника та натуралиста.

Єжи та Олександр були синами відомого галицького орнітолога Казимира Водзіцького та його дружини Йосифи Дідушицької, родички Володимира, засновника музею Дідушицьких (нині Державний природознавчий музей НАН України у Львові).

Марія Водзіцька передала музею значну за чисельністю і видовою приналежністю колекцію африканських тварин та рогів антилоп (рис. 11), зібрану чоловіком і його братом Олександром протягом 1909—1910 років на території східної частини Центральної Африки, у той час — Східно-Африканській Німецькій колонії (Deutsch-Ost Afrika, DOA), яка існувала до 1918 року, до поразки Німеччини у Першій світовій війні [5]. Після цієї подорожі Олександр Водзіцький написав книгу „Ośmset kilometrów w Afryce Środkowej“ [34].

Крім того, в подарунок М. Водзіцької ввійшла колекція рогів козлів і баранів з Тянь-Шаню, зібрана власноруч чоловіком у 1913 р. Експедиція відбувалася на межі з Китаєм, у високогір'ї, де автор колекції мав можливість переконатися у надзвичайних труднощах, що підстерігають мандрівників у горах. Значну кількість музейних зразків Єжи Водзіцький виготовляв безпосередньо під час подорожі. Після повернення до Львова він написав книгу з детальним описом умов перебування на Тянь-Шані та значною кількістю фотографій „W Górah Niebiańskich (Tien-Szan)“ [35].

Колекція птахів Федора Страутмана

Колекція Ф. Й. Страутмана представлена фондовою складовою та становить суттєву частину орнітологічної колекції Зоологічного музею ЛНУ ім. І. Франка. Під час своїх досліджень Федір Йоганович зібрав колекцію (рис. 12), що складається з 1266 тушок, які належать до 151 виду птахів. Частина тушок означена автором до підвиду.

Дану колекцію професор збирал протягом 35 років. Перші зразки у ній зібрані ще до переїзду Федора Йогановича в Україну — у Казахстані з 1934 по 1940 роки. У подальшому був період „ затишня“, з 1941 до 1945 року, пов’язаний з Другою світовою війною. Лише з 1946 року до колекції почали надходити нові екземпляри, тобто після переїзду вченого в Україну. В роки підготовки та на-

писання докторської дисертації щодо орнітофауни Українських Карпат, протягом 1946—1951 років, було зібрано 1162 екземпляри (що становить 92% всієї колекції). Збори проведені головним чином у Закарпатській, Станіславській (Івано-Франківській), Львівській та Дрогобицькій (тепер Львівській) областях. Це був активний період колекціонування. З 1952 року більша частина тушок — це поодинокі надходження з Казахстану й Туркменістану, Криму і Луганської області. Остання тушка, яка увійшла до іменної колекції проф. Ф. Й. Страутмана — руда форма зозулі *Cuculus canorus*, надійшла вже після його смерті та була зібрана І. П. Фединським на території Волинської області, теперішнього Шацького національного природного парку. Збирати колекцію допомагали колеги й учні вченого: Л. Матвіїва, З. Павлов, С. Коцюбинський, М. Рудишін, Н. Морей, М. Бичко, Т. Мельник, А. Врублевський, А. К. Рустамов, Й. Валента, Г. Чугунов, Федик, Антонів, Сафонкіна, Моріна, Белосмодов, Бірюков, Бойко, Тіронов, Горинін, Деревягін, Дурнєв, Жовнір, Фрейбах, Клименко, Некрашевич, Соколов, Парасків, Телін, Фідонт, Шашук. Проте, основний внесок зроблений самим автором. Етикетки за свідчені його підписом налічують 656 екз. (тобто 52%) [6].

З цікавих знахідок у колекції Ф. Й. Страутмана зберігаються — альбінос дрозда співочого *Turdus philomelos* та частковий альбінос вівсянки звичайної *Emberiza citrinella*, а також руда і сіра форми сови сірої *Strix aluco*.

Вцілому, колекція професора Ф. Й. Страутмана добре характеризує орнітофауну Українських Карпат та містить окремих представників фауни з інших регіонів України й колишнього СРСР, і має важоме наукове значення, особливо у вивченні раритетної частини фауни [15].

Колекція молюсків Всеволода Здуна

Колекція професора В. Здуна, зібрана протягом 1948—1976 років, налічує 539 одиниць зберігання, загальною кількістю близько 7 тисяч мушель прісноводних молюсків, які якісно репрезентують малакофауну заходу України. Безпосередньо малакологічна колекція (рис. 13) формувалася автором під час проведення паразитологічних досліджень, а молюски стали об'єктом дослідження, оскільки являються проміжними живителями паразитів домашніх та диких тварин [4; 12]. Наукові інтереси автора охоплювали: паразитологію, малакологію, порівняльну анатомію й філогенію безхребетних тварин. В. Здун за час роботи у Львівському університеті

підготував 12 кандидатів біологічних наук та опублікував близько 160 наукових праць.

Колекція птахів Наталії Сребродольської

Цілеспрямовані та всебічні дослідження Волині Н. І. Сребродольська проводила протягом 15 років (1949, 1953—1965, 1968, 1973). Результатом їх стала кандидатська дисертація „Водоплаваючі і болотні птици западної часті Українського Полесья“ [11], велика кількість наукових публікацій щодо гніздової біології, чисельності та поширення навколоводних і водно-болотних птахів, характеристик фауністичного різноманіття краю, дослідження паразитофагії водоплавних та збірка тушок загальною чисельністю 494 зразки. Основна маса з них зібрана безпосередньо автором (465 екз.) і лише 29 — колегами та помічниками Н. І. Сребродольської, зокрема: В. Климишиним, В. Д. Яхонтовим, С. Войновичем, Т. Черватюком, А. Мишиним, П. Еюка, В. Холмогоровим, Й. Птаховським, Власенковим та Слободяном.

Колекційний матеріал (рис. 14) охоплює 84 види птахів, здобутих головним чином на Волині в околицях села та озера Тур (нині Ратнівського, а раніше Заболотівського району), в околицях села та озера Велихово (того ж району), а також біля озер Святе, Довге, Домашнє, Пісочне і на болотах та в лісах навколо них. Незначна кількість матеріалу, а подекуди лише окремі зразки, зібрана Наталією Іллівною у Львівській (1 екз.) та Закарпатській (87 екз.) областях, біля станції Ялуторовськ Тюменської області (1 екз.) і села Політнє Хабаровського краю (15 екз.) Російської Федерації.

Найчисельніше у колекції Н. І. Сребродольської представлено: чайку *Vanellus vanellus* (47 екз.), грицика великого *Limosa limosa* (38 екз.), коловодника болотяного *Tringa glareola* (36 екз.), чирянку великую *Anas querquedula* (30 екз.), крижня *Anas platyrhynchos* (22 екз.), крячка чорного *Chlidonias niger* (21 екз.), лиску *Fulica atra* (19 екз.), брижача *Philmachus pugnax* та повзика *Sitta europeae* (по 18 екз.). Решта видів, що зберігаються у колекції, є в меншій кількості. Проте, серед них є цікаві і на сьогодні рідкісні й малочисельні для України та Волинського Полісся види, зокрема: підорлик великий *Aquila clanga* (2 екз.), качка сіра *Anas strepera* (7 екз.), глухоць *Tetrao urogallus* (1 екз.), деркач *Crex crex* (12 екз.), кульон великий *Numenius arquata* (1 екз.), баранець великий *Gallinago media* (9 екз.), горіхівка *Nucifraga caryocatactes* (1 екз.), дрізд гірський *Turdus torquatus* (6 екз.) та цікаві далекосхідні види: баранець

азійській *Gallinago stenura* (1 екз.), серпокрилець голкохвостий *Hirundapus caudatus* (1 екз.), сорока блакитна *Cyanopica cyanocephala* (1 екз.), вивільга чорноголова (китайська) *Oriolus chinensis* (1 екз.), шпак малий *Sturnia sturnina* (1 екз.), шпак сірий *Sturnus (Spodiopsar) cineraceus* (1 екз.), вівсянка сивоголова *Emberiza spodocephala* (1 екз.).

Цінність наукової орнітологічної колекції Н. І. Сребродольської полягає в тому, що на відміну від багатьох інших, вона стосується недостатньо досліджених територій Західного Полісся, де тепер розташовані важливі природоохоронні об'єкти, зокрема: Шацький національний природний парк, Регіональний ландшафтний природний парк „Прип'ять — Стохід“ тощо [18].

Колекція павуків Ярослава Каричака та Івана Бублика

Колекція зібрана студентом Я. Каричаком та доцентом кафедри зоології І. Бубликом протягом 1972—1975 років. Вона є найповнішим зібраним минулого століття, що репрезентує фауну павуків Передкарпаття Львівської області. Майстерно й методично правильно оформлена спиртова колекція (рис. 15) збережена у доброму стані. Лише незначна кількість пробірок містить сухий матеріал. Всього ж колекція налічує 155 одиниць зберігання із загальною кількістю близько 750 особин 94 видів павуків [1].

1. Гірна А. Я., Жукавець Є. М., Леснік В. В., Шидловський І. В. Матеріали до фауни павуків Передкарпаття за результатами ревізії колекції зоологічного музею Львівського національного університету // Наукові основи збереження біотичної різноманітності. — 2011. — Т. 2 (9), № 1. — С. 257—270.

2. Г р и м м О. Каспийское море и его фауна. — Санкт-Петербург, 1876. — Тетр. 1. — 170 с. — (Труды Арабо-Каспийской экспедиции; Вып. 2).

3. Истории о крае: замок в бухте Витязь — одно из немногих сохранившихся свидетельств „времени Янковских“ [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://arseniev.org/press/2723/>

4. Каталог колекції прісноводних молюсків проф. В. І. Здуна у фондах Зоологічного музею ЛНУ ім. І. Франка / Уклад.: І. В. Шидловський, Р. І. Гураль, Х. Й. Романова. — Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2008. — 58 с.

5. Каталог колекцій ссавців Зоологічного музею Львівського національного університету імені Івана Франка / Уклад.: А. Т. Затушевський, І. В. Шидловський, О. С. Закала та ін. — Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010. — 442 с.

6. Каталог орнітологічної колекції Ф. Й. Страутмана Зоологічного музею Львівського національного університету імені Івана Франка / Н. А. Пісулінська, І. В. Шидловський, О. С. Гнатина та ін. — Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2015. — 128 с. — (Серія „Зоологічні надбання“). — В друці.

7. Міжнародний Кодекс Зоологічної номенклатури. — Київ, 2003. — XLIII+175 с.
8. Н о в о м о д н ы й Е. Михаїл Іванович Янковський (1843—1912) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.webcitation.org/6HPLWdrz2>
9. Определитель рыб и беспозвоночных Каспийского моря / Н. Г. Богуцкая, П. В. Кияшко, А. М. Насека, М. И. Орлова. — Санкт-Петербург; Москва: Товарищество научных изданий КМК, 2013. — Т. I: Рыбы и моллюски. — 543 с.: ил., 56 цв. вкл.
10. П о г р а н и ч н ы й В. Станіслав Костянтин Петрушський: біля витоків орнітології на Західноукраїнських землях (до 200-річчя від дня народження Вченого) // *Troglodytes*: Праці Західноукраїнського орнітологічного товариства. — 2012. — Вип. 3. — С. 174—178.
11. С р е б р о д о л ь с ь к а я Н. Водоплавающие и болотные птицы западной части Украинского Полесья: Автореф. дисс... канд. биол. наук. — Львов, 1964. — 20 с.
12. Ц а р и к Й., Гураль Р., Шидловський І., Яворський І., Федик У. Колекція прісноводних молюсків В. І. Здуна в Зоологічному музеї Львівського національного університету імені Івана Франка // Вісник Львівського ун-ту. Серія біологічна. — 2005. — Вип. 40. — С. 111—119.
13. Ш и д л о в с к и й И. В., Павлюк Р. С., Романова Х. И., Вознюк М. Н. Байкальские сборы Б. И. Дыбовского в коллекциях Зоологического музея Львовского госуниверситета // Моллюски: Проблемы систематики, экологии и филогении: Четвертое (тринацдатое) совещ. по изуч. моллюсков (наземных, пресноводных и морских), Россия. Санкт-Петербург, 27—29 октября 1998 г. — Санкт-Петербург, 2000. — С. 150—152.
14. Ш и д л о в с к и й И. Ернст-Фрідріх Гермар і його спадщина сучасній зоологічній науці // Вісник Львівського ун-ту. Серія біологічна. — 2009. — Вип. 51. — С. 132—138.
15. Ш и д л о в с к и й И. Матеріали до вивчення орнітологічної колекції професора Ф. Й. Страутмана Зоологічного музею ЛНУ ім. І. Франка // *Известия Музейного Фонда им. А. А. Браунера*. — Одесса, 2007. — № 2/3, Т. 4: Актуальные вопросы комплектования и сохранения зоологических коллекций: Междунар. науч. совещ. 18—20 сентября 2007 г: Тезисы докладов. — С. 51—52.
16. Ш и д л о в с к и й И. Становлення та раритети Зоологічного музею імені Бенедикта Дибовського // Наукові записки Державного природознавчого музею. — Львів, 2003. — Т. 18. — С. 17—22.
17. Ш и д л о в с к и й И., Г о л о в а ч о в О. Рівнокрилі комахи (Homoptera) з колекції Е.-Ф. Гермара у фондах Зоологічного музею ЛНУ ім. І. Франка (каталог). — Львів: Вид-во ЛНУ ім. І. Франка, 2005. — 87 с.
18. Ш и д л о в с к и й И., Г о р б а н й І. Орнітологічна колекція Н. І. Сребродольської у фондах Зоологічного музею ЛНУ імені І. Франка // *Биологический вестник*. — Харків, 2007. — Т. 11, № 1. — С. 38.
19. Ш и д л о в с к и й И. Історія музеїйної справи та зоологічних музеїв університетів України / Ред. Й. Царик. — Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2012. — 112 с.
20. Ш и д л о в с к и й И., З а т у ш е в с ь к и й А. З історії Зоологічного музею Львівського національного університету імені Івана Франка // Наукові записки / Львівський історичний музей. — Київ: Лазурит Поліграф, 2010. — Вип. 14. — С. 285—298.
21. Ш и д л о в с к и й И., З а т у ш е в с ь к и й А., Ц а р и к Й. Дослідник Далекого Сходу — Михаїл Янковський // Внесок натуралистів-аматорів у вивчення біологічного різноманіття: Мат-ли Міжнар. наук. конф., присвяч. 200-річчю від дня народж. Людвіга Вагнера (Берегово 14—16 травня 2015 р.). — Берегово, 2015. — С. 646—649.
22. В г з є к G. Benedykt Dybowski: *Życie i dzieło*. — Warszawa; Wrocław: Biblioteka zesłańca, 1994. — 396 s.

23. Catalogue of Life [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.catalogueoflife.org/>
24. D y b o w s k i W. Die Gasteropoden-Fauna des Kaspischen Meeres. Nach der Sammlung des Akademikers K. E. von Baer // Malakozoologische Blätter. — Cassel, 1888. — № 10. — P. 1—79.
25. G e r m a r E. Bermerkungen über einige Gattungen der Cicadarien // Magazin der Entomologie. — 1821. — № 4 (1). — P. 106.
26. S c h r ö d e r H. Neues zur Gattung Homalodisca (Ins. Hom. Cicad.) // Senckenbergiana biologica. — 1957. — № 38. — P. 251—258.
27. S h y d l o v s k y I., Z a t u s h e v s k y A. Jan Kalinowski — outstanding naturalist of Far East and South America // Contribution of Amateur naturalists into biological diversity studies: Proceed. Intern. Scien. Conf. devoted to the 200-th anniversary of Lajos Vagner's birthday, May 14-16, 2015, Beregszasz, Ukraine. — Beregszasz, 2015. — P. 93—95.
28. S i g n o r e t V. Revue iconographique des Tettigonides. — Paris, 1853—1855?.
29. Słownik biologów polskich / Redaktor Stanisław Feliksia; Polska Akademia Nauk; Instytut Historii Nauki, Oświaty i Techniki. — Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1987. — S. 226.
30. Stosunki polsko-irańskie [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://pl.wikipedia.org/wiki/Stosunki_polsko-ira%C5%84skie.
31. T a s c h e n b e r g E. Zur kenntniss der cicadellinengatlung Tettigonia Geoffr. — 1884.
32. U l a n o w s k i A. Try nowe gatunki chrząszczow // Kosmos. — 1887. — Nr 8. — S. 334—342.
33. U l a n o w s k i A. Z fauny koleopterologicznej Inflant polskich, sprawozdanie z wycieczek entomologicznych do Inflant polskich w latach 1881 i 1882, przez ucznia wydziału lekarskiego w Uniwersytecie Jagiellońskim // Sprawozdania Komisji Fizjograficznej. — Krakow, 1884. — № 18(II). — S. 1—60.
34. W o d z i c k i A. Ośmset kilometrów w Afryce Środkowej: Wyprawa myśliwska. — Lwów: Nakładem H. Altenberga, 1910. — 318 s.
35. W o d z i c k i J. W Górnach Niebiańskich (Tien-Szan): Wspomnienia z polowań na koziorożce i dzikie barany. — Lwów: Zakłady Graficzne Ski Akc. Księźnicza-Atlas, 1938. — 333 s.
36. Z a t u s h e v s k y y A., S h y d l o v s k y y I. Adam Ulanowski — unrecognized naturalist // Contribution of Amateur naturalists into biological diversity studies: Proceed. Intern. Scien. Conf. devoted to the 200-th anniversary of Lajos Vagner's birthday, May 14—16, 2015, Beregszasz, Ukraine. — Beregszasz, 2015. — P. 108—110.
37. Z i e l i ñ s k i S. Wybitne czyny polaków na obczyźnie. — Wilno, 1935. — 123 s.

Рис. 1. Ернст-Фрідріх Гермар

Рис. 2. Фрагмент колекції Е.-Ф. Гермара

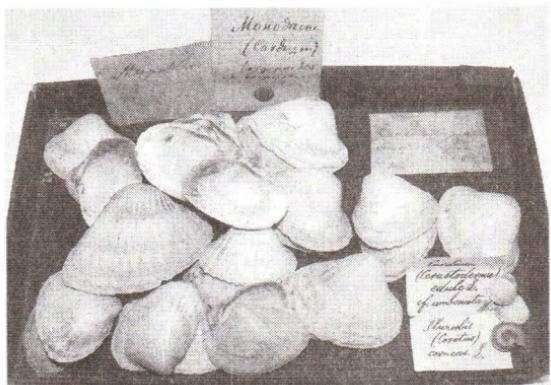

Рис. 3. Фрагмент колекції мо-
люсків з Каспійського моря

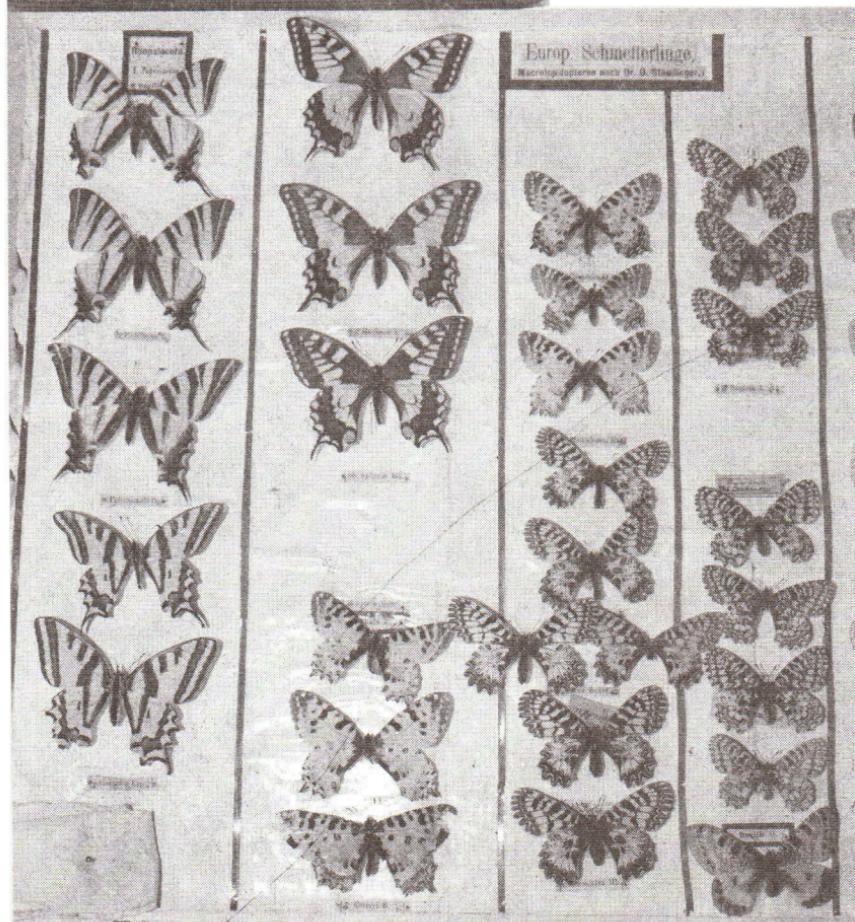

Рис. 4. Фрагмент колекції
метеликів
Macrolepidoptera
Europae
О. Штадингера

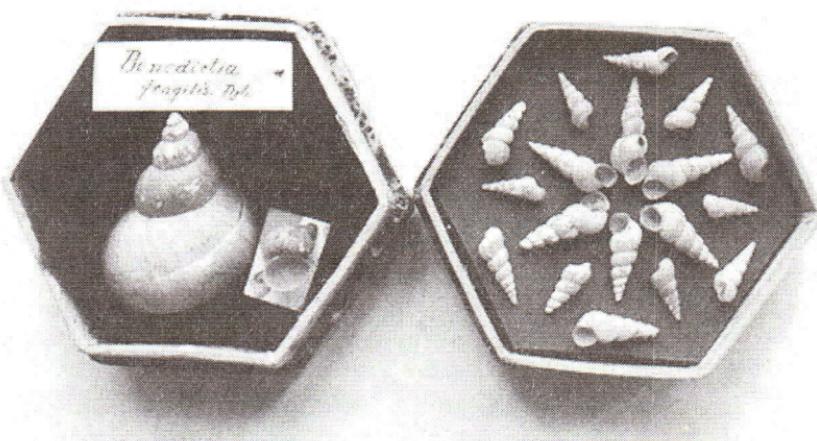

Рис. 5. Молюски, описані Б. Дибовським

Рис. 6а. Пірникоза
Тачановського
Podiceps taczanowskii

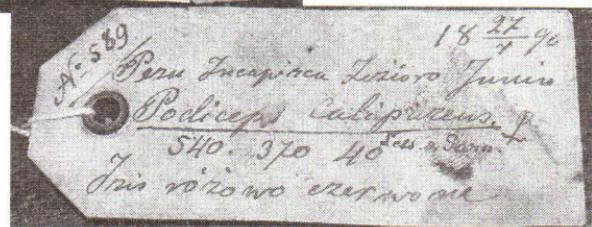

Рис. 6б. Оригінальна
етикетка
Я. Каліновського

Рис. 7а. Вівсянка очеретяна,
зібрана М. Янковським
на півострові Сідемі

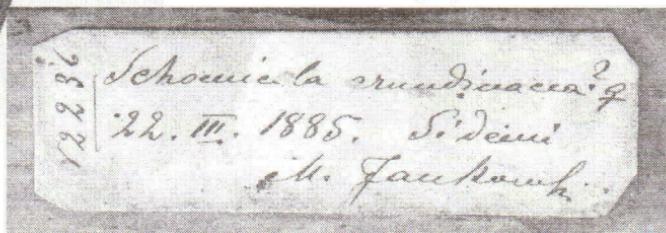

Рис. 7б. Оригінальна етикетка
М. Янковського

Рис. 8. Зразок, зібраний А. Уляновським

Рис. 9а. Інвентарна книга,
писана власноруч
С.-К. Петруським
(титул)

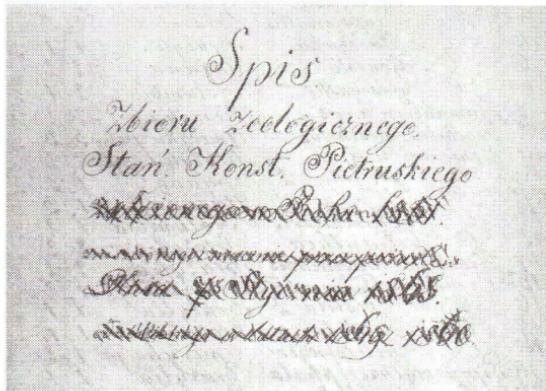

Рис. 9б. Інвентарна книга,
писана власноруч
С.-К. Петруським

Spis Luskośkrzydłatych t.i. Motylów. —
Lub Motyli Luskośkrzydłatych (Lepidoptera)
najduje się w pięknej zewnatrz czarne, a wewnętrz: żółt.,
z poliurenem, a z wierzchu i z tyłu cienkiem zielonym
z m. suknem wybitej Szafie, ulożony w 28. Szafach
na białym papierze za Śl. 100, i odcz. 100.
Hajnówka, Krajów
południowo-wschodnich
i środkowozachodnich
J. K. Kamińskiego
najniższa cena

Szafada № 1.

	Geżyna	Stab.	Em.
Melitaea maturna	Bawaryja.	2	10
M. artemis	Galicyja	3	15
M. cinxia	Galicyja	3	19
M. didyma	Galicyja	9	45
M. athalia	Galicyja	7	35
M. lucina	Galicyja	7	25
M. merope	Austryja.	2	10
M. selene	Galicyja	5	25
M. euphydryas	Galicyja	5	25
M. dia	Galicyja	5	25
M. pales	Tyrol	3	15
M. hecate	Tyrol	3	15
Argynnis ine	Austryja	3	15
R. daphne	Węgry	4	20
R. amathusia	Tyrol	1	10
A. s. s.			

Рис. 10. Черепашкові раки, описані Я. Грохмаліцким і названі на честь А. Якубського

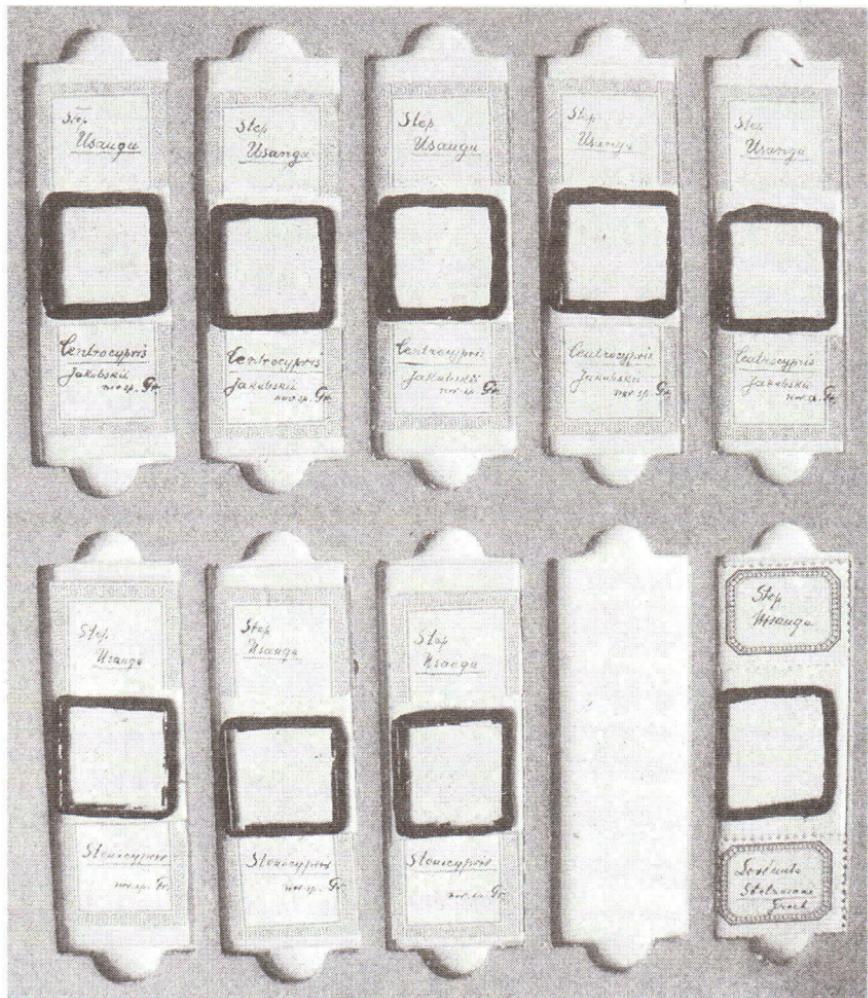

Рис. 10. Черепашкові раки, описані Я. Грохмаліцьким і названі на честь А. Якубського

Рис. 11. Антилопи з колекції Водзіцьких

Рис. 12. Фрагмент колекції птахів Ф. Страутмана

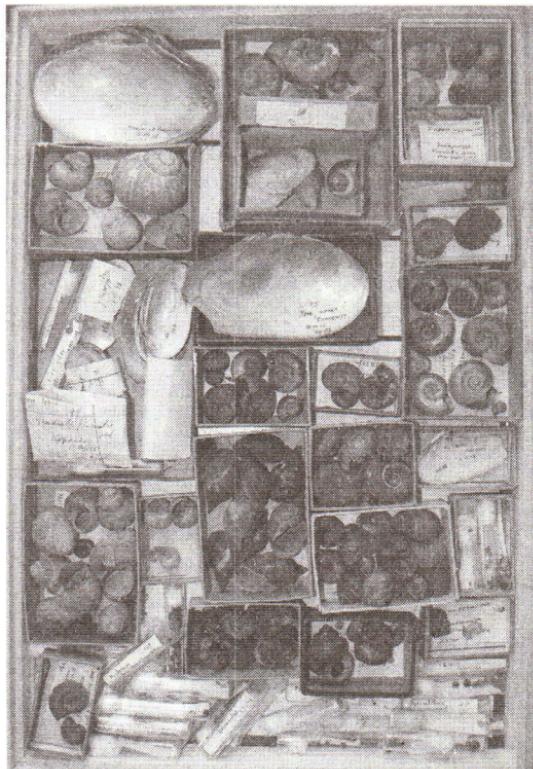

Рис. 13. Мушлі молюсків, зібрані В. Здуном

Рис. 14. Чайки з колекції Н. Сребродольської

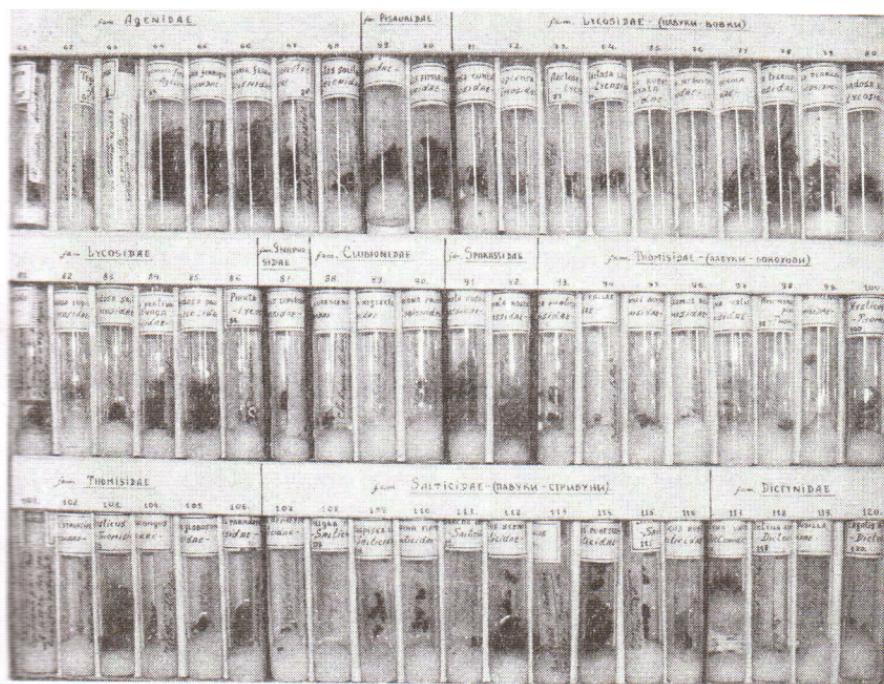

Рис. 15. Колекція павуків, зібрана Я. Каричаком